

Vzdělávání lékařů – včera – dnes – zítra?

Při návštěvě ostrova Kos se turistům ukazuje místo, kde ve stínu košatých stromů sedával otec medicíny Hippokrates a učil svoje žáky. Tehdy zřejmě bez veškeré administrativy, sledování docházky a doby školení. Nesporně tento způsob byl vysoce úspěšný a vznikala tehdy současná medicína.

Vzdělávání lékařů u nás je v současné době předmětem různých diskuzí a – připustíme si – i kritiky a stížností. Nesporně má u nás systém vzdělávání lékařů již poměrně dlouhou tradici. Jeho základem je studium na vysoké škole. Lékařská fakulta je od samého počátku integrální součástí Karlovy univerzity a v současné době i dalších univerzit. Podmínky studia medicíny na vysokých školách se pochopitelně v průběhu času měnily a zřejmě budou dále měnit, ale obecně lze konstatovat, že kvalita pregraduálního vzdělávání je u nás na úrovni srovnatelné s vyspělými zeměmi. Prestiž vysokoškolských učitelů byla vždy vysoká, v současné době to zřejmě tak docela neplatí (o finančním odměňování ani nemluvě), ale popularita a vážnost v široké společnosti nadále spíše stoupá.

Nikdo nepochybuje o tom, že úspěšné ukončení lékařské fakulty rozhodně nestačí k tomu, aby absolvent byl až do důchodu vynikajícím lékařem. Medicína je v současné době neuvěřitelně rozsáhlým polem působnosti, kde je nezbytné používat kvanta poznatků a umět je aplikovat v konkrétních situacích. Přitom stav jistě neulehčuje to, že nárůst informací je prakticky exponenciální a že ty, které jsme v době studia považovali za neměnná dogmata, již v mnoha případech neplatí, a ty, které přijímáme jako velký pokrok v současné době, mohou v různých dlouhých dobách přestat platit nebo se jejich význam může zásadně změnit. Medicína jistě není jediným oborem, kde je nutno trvale doplňovat a korigovat znalosti, ale platí to o ní zvláště zřetelně.

V Československu byl proto již na přelomu 40. a 50. let 20. století vytvořen systém přípravy lékařů pro jednotlivé obory medicíny. Vznikl Ústav pro doškolování lékařů, jehož oficiální název se několikrát měnil (odpovídaly tomu zkratky ÚDL, ILF, IPVZ – snad jsem na nějakou nezapomněl). Náplň činnosti ale zůstává v podstatě stejná, zahrnuje teoretickou i praktickou přípravu v jednotlivých lékařských oborech. Znalosti jsou potom ověřeny systémem praktických i teoretických zkoušek a následně lékař získá potvrzení o získané kvalifikaci, které mu umožní provozovat samostatně praxi v příslušném oboru.

Náplň činnosti se tedy v podstatě nemění, ale vzhledem k nárůstu požadavků na lékaře je průběžně nutno systém modifikovat. V době ne příliš vzdálené došlo k „rozbití monopolu“ IPVZ a odbornou atestační přípravu provádí lékařské fakulty a další instituce, které jsou k tomu oprávněné (akreditované). To, že současně došlo k některým změnám podmínek a požadavků na lékaře, bylo a dosud je předmětem diskuzí a je zřejmé, že změny ve smyslu určité liberalizace by zřejmě prospěly.

Složením atestace samozřejmě nutnost dalšího vzdělávání nekončí. K prohlubování znalostí slouží celoživotní vzdělávání lékařů a zdravotníků. Systém celoživotního vzdělávání je méně rigidní než pregraduální a postgraduální výuka. Jeho organizace je převážně v individuálních aktivitách jednotlivých lékařů. Zahrnuje účast na různých sympoziích, seminářích a sjezdech, četbu odborných časopisů s následným vyplňováním testů a další aktivity. Původně je náplň činnosti České lékařské komory. Ta vybudovala systém bodového hodnocení. Konkrétní aktivity provádějí nejrozličnější zdravotnické instituce, významnou roli v tom hraje Česká lékařská společnost J. E. Purkyně, která je v podstatě garantem úrovně odborných aktivit. Ty jsou často sponzorovány různými firmami, podnikajícími v oblasti zdravotnictví, zejména farmaceutickými.

Veškeré vzdělávání lékařů je v současné době zaměřeno na prohlubování odborných znalostí s důrazem na jejich věrohodnost na základě populárního principu evidence based medicine. Podle mého názoru to má určitá rizika. Lékař je nucen stále víc se zaměřovat na exaktní výsledky různých laboratorních a dalších vyšetření. Je to jistě nezbytné, ale ne zcela dostačující. Od dob Hippokratových medicína nesporně zahrnuje humanistické přístupy a vyžaduje individuální psychologický přístup k pacientovi. V současné době se proto pozornost obrací i na tyto aspekty jako tzv. personalizovaná medicína. Každý pacient je nesporně svébytné individuum a kromě znalosti jeho choroby vyžaduje skutečně plnohodnotnou zdravotnická péče také zohledňovat charakteristiku osobnosti pacienta. Je zřejmé, že i na tento důležitý aspekt se bude muset v budoucnosti vzdělávání lékařů více zaměřit.

Václav Zamrazil

prof. MUDr. Václav Zamrazil, DrSc.

Endokrinologický ústav, Subkatedra endokrinologie IPVZ, Praha
Národní 8, 116 94 Praha
vzamrazil@endo.cz